

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Merenkulun koulutusohjelma / Merikapteeni

Lauri Kosonen

LINJAKASTEEN PERINTEET SUOMALAISILLA KAUPPALAIVOILLA

Opinnäytetyö 2014

TIIVISTELMÄ

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Merenkulun koulutusohjelma

KOSONEN, LAURI

Opinnäytetyö

Työn ohjaaja

Toimeksiantaja

Joulukuu 2014

Avainsanat

Linjakasteen perinteet suomalaisilla kauppalaivoilla

229 sivua

Yliopettaja Tapani Salmenhaara, Opettaja Antti Lanki

Kymenlaakson ammattikorkeakoulu

linjakaste, merenkulun perinteet

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää päiväntasaajan linjakasteen perinteet suomalaisilla kauppalaivoilla ja perinteissä tapahtuneet muutokset. Opinnäytetyössä selvitettiin myös linjakasteen merkitystä merenkulkijalle ja laivan työyhteisölle.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa tietolähteenä käytettiin aiheeseen liittyviä teoksia ja kirjoituksia. Opinnäytetyön tutkimus toteutettiin kvalitatiivisella tutkimusmenetelmällä henkilöhaastatteluin. Haastateltaviksi valikoitui neljä merenkulkijaa, joilla oli omia kokemuksia linjakasteesta. Haastatteluiden tavoitteena oli saada selkeä ja tarkka kuvaus linjakasteen perinteistä eri vuosikymmenillä, ja selvittää, miten linjakaste oli vaikuttanut haastateltaviin. Haastatteluaineisto analysoitiin käyttämällä sisällönanalyysimenetelmää.

Tutkimuksen tulokset kertovat linjakasteperinteen kestäneen hyvin aikaa eli se ei ole juurikaan muuttunut vuosikymmenien aikana. Tutkimus osoitti myös merimiesten arvostavan merenkulun perinteitä ja heille on tärkeää säilyttää perinteitä sukupolvelta toiselle. Merenkulkijoiden parissa linjakastetta pidetään edelleen arvossa ja ehkä sitä arvostetaan nykypäivänä enemmän kuin menneinä vuosikymmeninä sen käydessä harvinaisemmaksi suomalaisilla kauppalaivoilla.

ABSTRACT

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

University of Applied Sciences

Marine Technology

KOSONEN, LAURI

Line-crossing Ceremony Traditions of Finnish Merchant
Vessels

Bachelor's Thesis

229 pages

Supervisor

Tapani Salmenhaara, Principal Lecturer;
Antti Lanki, Lecturer

Commissioned by

Kymenlaakso UAS

December 2014

Keywords

line-crossing ceremony, seafaring tradition

The purpose of this thesis was to study the traditions of the equinoctial line-crossing ceremony in Finnish merchant vessels. The significance of line-crossing ceremony for seafarers and shipping companies' work community was also explored.

The study was executed as a qualitative study of individual interviews. Four seafarers were selected to the study based on their experience in line-crossing ceremonies. The objective of interviews was to structure a clear and accurate description of line-crossing ceremony traditions in different decades and to find out how the ceremony affected each individual. The collected data from interviews was analyzed with the content analysis method.

The outcomes of the study show that the line-crossing ceremony has not changed particularly in the course of decades. This thesis has demonstrated the appreciation of seafaring traditions among seafarers and the importance of preserving these traditions for future seafarers. The line-crossing ceremony has kept its value through decades and might even be considered more valuable in the present day as the tradition has become rare on Finnish merchant ships.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	6
1.1	Opinnäytetyön tavoite	6
2	TUTKIMUS	7
2.1	Tutkimusongelmat ja tavoitteet	7
2.2	Tutkimusmenetelmät	7
2.2.1	Teemahaastattelut	7
2.2.2	Kirjallisen aineiston käyttö	9
2.3	Sisällönanalyysi	9
2.4	Muistitiedon keruun ongelmia	9
3	YHTEISÖN MERKITYS LAIVALLA	10
4	PÄIVÄNTASAAJAN KASTE	10
4.1	Historia	10
4.2	Kasteen kulku	12
4.3	Myyttien merkitys merenkulussa	15
5	KASTEET SUOMEN SOTALAIVASTOSSA	15
5.1	Hoburgin kaste	15
5.2	Kullenin viinat	16
6	HAASTATTELUJEN TULOKSET	16
6.1	Kasteen kulku eri vuosikymmenillä	17
6.2	Kasteeseen osallistuvat hahmot	21
6.3	Kasteen merkitys merimiehelle	21
6.4	Huumoria vai simputusta?	23
6.5	Päiväntasaajan ylitys ilman kastetta	23
6.6	Linjakasteen muuttuminen	24
7	POHDINTA	25

1 JOHDANTO

Merimiesten kasterituaalit tiettyjä maantieteellisiä linjoja ylittäessä, kuten päivän-tasaaja tai kääntöpiirit, ulottuvat kauas historiaan. Tarkkaa tietoa ensimmäisistä kasteista ei ole, mutta kirjoituksia kastejuhlista löytyy noin viidensadan vuoden takaa. Historiankirjoitus ei myöskään tunne, miksi karttaan piirrettyjen linjojen ja muiden maantieteellisten paikkojen, kuten saarien ja salmien, ohitusta on alun perin pidetty niin merkittävänä, että niitä on käyty juhlimaan. Todennäköisesti kasteperinteen syntyyn liittyy taikauskkoa ja juhlimalla on haluttu pitää merenjumalat tyytyväisenä, jotta matkanteko onnistuisi suotuisissa tuulissa. Taikauskolla on muutenkin ollut erityisen vahva asema merenkulussa, kuten myös muilla aloilla, joihin luonnonvoimat voivat erityisen voimakkaasti vaikuttaa.

Miksi vielä tänä päivänäkin merimiehiä kastetaan merenjumala Neptunuksen valtakunnan alamaisiksi? Selitys ei enää liene merenjumalien lepyttäminen. Yksi syy on luultavasti halu vaalia ikivanhoja perinteitä, jotka ovat kulkeneet jo satoja vuosia ammattikunnan edustajien mukana maailman merillä. Nämä perinteet ovat osa merenkulkukulttuuria ja ne tarkoittavat tapoja tai tietoja, joka kulkeutuvat sukupolvilta toisille. Linjakaste on yleisesti merenkulkijoiden tiedossa oleva perinteinen juhla ja linjakasteeseen liittyvät seremoniat ovatkin merenkulkuperinnettä aidoimmillaan.

Miten tämän merimiesten vanhan juhlan rituaalit ovat muuttuneet suomalaisilla laivoilla? Vai ovatko merimiehet säilyttäneet juhlan perinteisessä muodossaan, vaikka merenkulku muuten on muuttunut ja laivat ovat muuttuneet puisista purjealuksista höyrylaivojen kautta tämän päivän moderneihin aluksiin? Mitä koko miehistön yhteinen kastetilaisuus on merkinnyt 1930-luvulla Suomen Joutsenen merimiehille ja merkitseekö se 2000-luvun nuorelle merimiehelle samoja asioita?

1.1 Opinnäytetyön tavoite

Opinnäytetyön aiheena tässä työssä on linjakasteen traditiot Suomen kauppalaivastossa. Aihe valikoitui opettajan ehdotuksesta ja koska siitä ei ole tehty tiettävästi aikaisempaa tutkimusta. Linjakaste on myös katoavaa kansanperinnettä suomalaisilla kauppalaivoilla johtuen suomalaisten laivojen liikennealueen supistumisesta verrattuna menneisiin vuosikymmeniin, siksi tulee tästä tärkeästä merimiesperinteestä saada tietoa yksin kansiin vielä, kun se on mahdollista.

Aiheen rajaan päiväntasaajan kasteeseen, siihen liittyviin uskomuksiin ja traditioihin. Tutkimusongelma tässä opinnäytetyössä on tutkia linjakasteperinteitä suomalaisilla kauppalaivoilla eri aikakausina, kasteen merkitystä työyhteisöön ja yksittäiselle miehistön jäsenelle sekä merimiesperinteiden merkitystä merimiehille.

Työn tavoitteena on kerätä yhteen päiväntasaajan kasteeseen liittyvät rituaalit eri aikakausilta ja tutkia perinteiden merkitystä merimiehille ja mahdollisia muutoksia perinteissä, sekä analysoida mahdollisiin muutoksiin johtaneita syitä.

2 TUTKIMUS

2.1 Tutkimusongelmat ja tavoitteet

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on tutkia ja selvittää suomalaisen kauppalaivaston linjakasteperinteitä sekä linjakasteperinteen muutoksia ja muutoksiin johtaneita syitä. Lisäksi opinnäytetyön tavoitteena on haastatteluin kerätä linjakasteeseen osallistuneilta tietoa kasteen kulusta ja kasteen merkityksestä työyhteisölle sekä yksittäiselle merimiehelle.

2.2 Tutkimusmenetelmät

Tässä opinnäytetyössä on käytetty kvalitatiivista tutkimusmenetelmää ja tärkeimpänä tiedonkeruun menetelmänä käytettiin teemahaastattelua eli puolistrukturoitua haastattelua. Koska tavoitteena ei ollut löytää tilastollisia yhtäläisyyksiä linjakasteen perinteestä vaan saada mahdollisimman tarkka kuvaus tapahtumasta ja pureutua ihmisen omiin kokemuksiin, oli laadullisen tutkimusmenetelmän valinta itsestään selvä.

Toinen tutkimusmenetelmä oli alan kirjallisuuden tutustuminen. Koska kyseinen traditio on ollut käytössä jo vuosisatoja, löytyy aiheesta paljon kirjoitettuja tarinoita. Aiheesta kirjoitettu kirjallisuus on enimmäkseen merimiesten kirjoittamia muistelmia.

2.2.1 Teemahaastattelut

Teemahaastattelu valikoitui tutkimusmenetelmäksi koska se antaa haastateltaville mahdollisuuden tuoda esille omia kokemuksiaan ja tuntemuksiaan kokemuksistaan sekä osallistua aktiivisesti vuoropuheluun. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 35). Teemahaas-

tattelulla haluttiin luoda keskustelunomainen hetki, jolla toivottiin saavan kerättyä enemmän uutta tietoa kuin valmiiksi laadituilla kysymyksillä. Haastatteluiden käyttö tiedonkeruun menetelmänä myös mahdollisti haastateltavien ajatuksien ja mielipiteiden selville saamisen mahdollisimman tarkasti ja aidosti. (Hirsjärvi, Remes & Saja-vaara 2009, 209).

Tavoitteena oli löytää haastateltavaksi linjakasteen eri vuosikymmeninä kokeneita merimiehiä. Haastatteluihin valikoitui neljä merenkulkijaa, jotka ovat ylittäneet päiväntasaajan kauppalaivan miehistön jäsenenä ja olleet osallisena siihen kuuluvaan linjakasteeseen. Haastateltavat löytyivät omasta tuttavapiiristäni ja Rauman Merimuseon amanuenssin avulla. Haastateltaville lähetin pyynnön sähköpostilla ja sovin haastattelu- aikataulusta heidän kanssaan. Lukuun ottamatta yhtä haastattelua, kaikki haastattelut tehtiin puhelimitse, koska osa haastateltavista oli tutkimuksen aikaan laivalla töissä ja osa asui eri puolilla Suomea.

Ennen haastatteluja tutustuin aiheeseen lukemalla linjakasteen historiasta ja merenkulkijoiden kirjoittamia muistelmia ja kuvauksia kasteseremoniasta. Tutustumalla aiheeseen alkoi hahmottua, mitä linjakaste oikeastaan tarkoitti ja mitä se merkitsee merimiehelle. Aiheeseen tutustuminen etukäteen oli tärkeää, ja aiheen tunteminen mahdollisimman hyvin haastattelutilanteessa auttoi saamaan enemmän irti haastatteluista. Lähdeaineistoon tutustumisen avulla hahmottui myös teemat, joiden ympärille haastattelut rakentuivat. Ennen haastatteluja tein haastattelurungon, joka toimi pohjana itse haastatteluissa.

Haastateltavilla, joilla oli useampi vuosikymmen omasta linjakasteesta, oli vaikeuksia muistaa yksityiskohtia tapahtumista ja heidän haastattelunsa rönsyilivät helposti aiheen viereen. Monesti he keskeyttivät kysymykseen vastaamisen ja alkoivat muistella ja kuvailla laivaa, jossa olivat työskennelleet ja kyselivät minulta kysymyksiä koskien merenkulun koulutusta nykypäivänä, työtilannetta ja omaa seilaushistoriaani. Haastattelujen harhautuessa sivupoluille oli tärkeää saada haastateltavat jälleen muistelemaan alkuperäistä aihetta ja kertomaan kyseisestä aiheesta.

Haastatteluiden purkamisen ja analysoinnin helpottamiseksi kaikki haastattelut nauhoitettiin.

2.2.2 Kirjallisen aineiston käyttö

Haastatteluiden ohella tutkimusmenetelmänä käytettiin myös kirjallista aineistoa. Kirjallisia aineistoja olivat merimiesten kertomukset ja muistelmat kasteen kulusta ja omista tuntemuksistaan liittyen kasteeseen. Kirjallisista muistelmista saatiin vanhempien linjakasteiden kulusta tietoa, jota tuskin olisi haastatteluin onnistuttu keräämään. Koska kirjallinen aineistokin oli lähestulkoon kokonaan merimiesten muistelmia omista kokemuksista tai heti kasteen saatuaan kirjoitettuja kuvauksia tapahtuneesta, sai näistä yhdenvertaista materiaalia haastatteluin kerätyn aineiston rinnalle.

2.3 Sisällönanalyysi

Haastatteluilla ja kirjallisuudesta hankittu aineisto analysoitiin käyttämällä sisällönanalyysimenetelmää. Sisällönanalyysi on aineiston tarkastelua eritellen, yhtäläisyyksiä ja eroja etsien sekä hankitun aineiston tiivistämistä. Aineiston analyysi aloitetaan hajottamalla aineisto pienempiin osiin ja etsimällä aineistosta yhteisiä teemoja, joiden avulla saadaan etsittyä uusia näkökulmia tutkittavaan ongelmaan. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006).

2.4 Muistitiedon keruun ongelmia

Muistitieto määritellään tiedoksi, joka ei pohjaudu kirjallisiin lähteisiin vaan kertojien omaan muistiin. Sitä pidetään silloin luotettavana, kun kertoja kertoo omista kokemuksistaan. Jos kertojan muistitiedolla ei ole jatkuvuutta, toisin sanoen, jos sitä ei kerrota tai omaksuta edelleen, kyseessä ei ole perinne. Muistitietoon pohjautuvan tutkimuksen tavoitteena on tuoda muistelijoiden omat näkökulmat menneisyydestä esille. (Fingerroos, Haanpää, Heimo & Peltonen 2006, 8-10). Kimmo Kousa on kirjoittanut opinnäytetyön perinteen hyödyntämisestä ja tallentamisesta Humanistisen ammattikorkeakoulun kulttuurituotannon koulutusohjelmassa. Opinnäytetyössään Perinne tallenteen; Lauritsalan kauppalan poikien historiikki- ja muistelmateoksen kokoaminen Kousa tiivistää Kimmo Katajalan Historiikin kirjoittajan oppaasta, että asiat ja asioiden järjestys saattaa mennä keskenään sekaisin muisteltaessa vanhoja tapahtumia. Tämä johtuu siitä, että ihmisillä ei ole tapana muistella menneisyyttä aikajärjestyksessä vaan aihepiireittäin. Muistitiedon keräämisessä ongelmallista on myös ihmisten taipumus liittää eri aikoina tapahtuneita asioita toisiinsa. Tällä tavalla toimiessaan ihmi-

nen ikään kuin laittaa asiat siihen muotoon kuin toivoisi niiden olevan, eikä niin kuin ne todellisuudessa on. (Kousa 2010, 10).

3 YHTEISÖN MERKITYS LAIVALLA

Merimiesyhteisöstä on poikkeuksellinen työyhteisö, koska työyhteisö viettää yhdessä sekä työ- että vapaa-ajan. Yhteisössä sen toimintatavat, esimerkiksi juhlat ja kieli, luovat ja ylläpitävät yhteisöllistä yhtenäisyyttä sekä tukevat merimiehen ammattiroolia. Laivalla työskennellessään merimiehet ovat pitkiä aikoja yhdessä ja eristäytyneenä muusta yhteiskunnasta ja perhe-elämästä. Nykypäivänä merimieskulttuurilla ei ole niin suurta merkitystä kuin menneinä aikoina, koska merenkulku on muuttunut kiireisemmäksi ja se on muuttanut merimiehisiyttä elämäntavasta kohti normaalia työtä. Työn hektinen luonne vie voimia vapaa-ajalta ja vapaa-aikaa keskitytään lepäämiseen. Juhlat, joihin kaikki osallistuvat, ovat harvoja tilanteita, jotka luovat yhtenäisyyttä merimiesyhteisössä. Juhlien aikana myös hierarkia usein löyhentyy, kun kaikki yhteisön jäsenet kootaan yhteen. Tärkeintä juhlissa on yhteinen ruokailu ja juominen, jotka merkitsevät rentoutumista. (Talasmäki 2006, 42-52).

4 PÄIVÄNTASAAJAN KASTE

4.1 Historia

Päiväntasaajan kaste on jäännös purjelaiva aikakaudelta, jolloin luonnonvoimien ennustamisella ja taikauksella oli merenkulussa nykypäivän merenkulkuun verrattuna paljon suurempi merkitys. Merimiesten täytyi tuolloin tehdä uhrauksia merenjumalalle, esimerkiksi Kuningas Neptunille saapuessaan hänen valtakuntaansa, jonka katsottiin alkavan päiväntasaajalta.

Kasteiden alkuperästä ei ole tarkkaa tietoa historian kirjoituksiin jäänyt, vaikka muuten merimatkoista on kirjoitettu paljon. Ensimmäinen kirjallinen maininta päiväntasaajan ylityksen juhlamenoihin on vuodelta 1529. Tuolloin ranskalainen Jean Parmentier kertoo, että laivalla laulettiin messu *Salve sancta parens* ja 50 miestä lyötiin ritareiksi. Messussa ei ollut muuta erityistä, sillä ne kuuluivat merimiesten jokapäiväiseen elämään, mutta ylitettäessä päiväntasaajaa messu laulettiin moniäänisesti nuoteista juhlaisuuden vuoksi. Ranskalaiset käyttivät myöhemmin päiväntasaajan kasteen saaneesta merimiehestä nimitystä ritari. Vuonna 1557, eli muutaman kymmenen vuot-

ta Parmentierin kertomuksen jälkeen, on myös ranskalainen de Léry kuvannut linjakastetta. De Léryn kuvaus linjakasteesta vastaa hyvin pitkälti kastetta, joka on vielä nykypäivinäkin käytössä kauppalaivastossa. Kuvauksessa kastettavat upotettiin veteen, kasvot mustattiin ja parrat ”ajettiin”. Kastettavilla oli mahdollisuus ostaa vapautus kasteesta antamalla vanhemmille merimiehille viinipullo. De Léryn kuvaus kasteesta yleisesti käytössä olevana perinteenä antaa viitteitä, että perinne oli jo kauan ennen kirjoittamista käytössä. (Touri 2006).

1600-luvulla hollantilaisissa laivoissa linjakaste tarkoitti seremoniaa, jossa oli tapana heittää ensikertaa päiväntasaajan ylittävät merimiehet laidan yli mereen. Hollannin Itä-Intian kauppakomppania kuitenkin kielsi tämän tradition ja määräsi heille tarjottavaksi viiniä tilaisuuden tullessa. (Aho 2014) Italiasta, Espanjasta tai Portugalista ei ole löytynyt vanhoja mainintoja kasteista, vaikka kyseiset valtiot olivat purjelaiavaikakaudella merenkulun edelläkävijöitä. Todennäköisesti katolisen kirkon ja inkvisition vahva vaikutus esti kasteiden järjestämisen laivoilla pakanallisina menoina. Muidenkin maiden papisto suhtautui yleensä kielteisesti kasteiden järjestämiseen. (Touri 2006).

Samoja rituaaleja, joita nykypäivänä tehdään ylitettäessä päiväntasaaja, on aikaisemmin suoritettu ylitettäessä laivalla toinen kääntöpiireistä. Ensimmäinen kirjoitettu merkintä Kuningas Neptunuksen vierailusta laivalle löytyy vuodelta 1702 kirjasta *Dictionnaire nautique* laivan ylitettäessä kravun kääntöpiirin. Perinne on säilynyt kauppalaivastoissa nykypäiviin saakka ja kaste tehdään kaikille miehistön jäsenille, jotka ylittävät päiväntasaajan ensimmäistä kertaa laivalla. Kasteen tarkoituksena oli liittää päiväntasaajan ylittävät merimiehet Neptunuksen valtakunnan alaisiksi. Kasteesta on tapana antaa kastetodistus muistoksi, kastetodistuksella on myös mahdollisuus välttää kasteen uusiminen seuraavilla linjan ylitys kerroilla. (Jeans 2004, 97).

Kuva 1. Jules de Caudinin maalaus linjakasteesta rankalaisella sotalaiva Médusella vuonna 1816. (Aho 2014).

4.2 Kasteen kulku

Kastetraditiot vaihtelevat laivasta ja kasteen suorittavasta miehistöstä riippuen, mutta yleisesti aluksella vierailee Kuningas Neptunus henkilökuntineen. Neptunuksen henkilökuntaan kuuluu hänen vaimonsa eli kuningatar, piispa, lääkäri, parturi sekä kaksi poliisia ja kaksi neekeriä ruohohameineen. Neptunusta esittää tavallisesti joku päällystön jäsen, joka on pukeutunut pitkään peruukkiin ja meriruohopartaan ja kultaiseen kruunun ja kädessään hänellä on kolmikärkinen sauva. Kuningatar naamioidaan näyttämään etelämeren prinsessalta heinähameineen. Piispan varusteisiin kuuluu pitkä kaapu, ristiriipus kaulassa sekä iso raamattu kädessä. Lääkärillä on pukeutunut valkoiseen takkiin mukanaan stetoskooppi jäljentävä suppilo, pillereitä sekä tervää ja mönjää ämpäreissä. Parturilla on mukanaan sakset, partaveitsi ja vaseliinia ja poliisit ovat pukeutuneet poliisin asusteisiin pamppuineen.

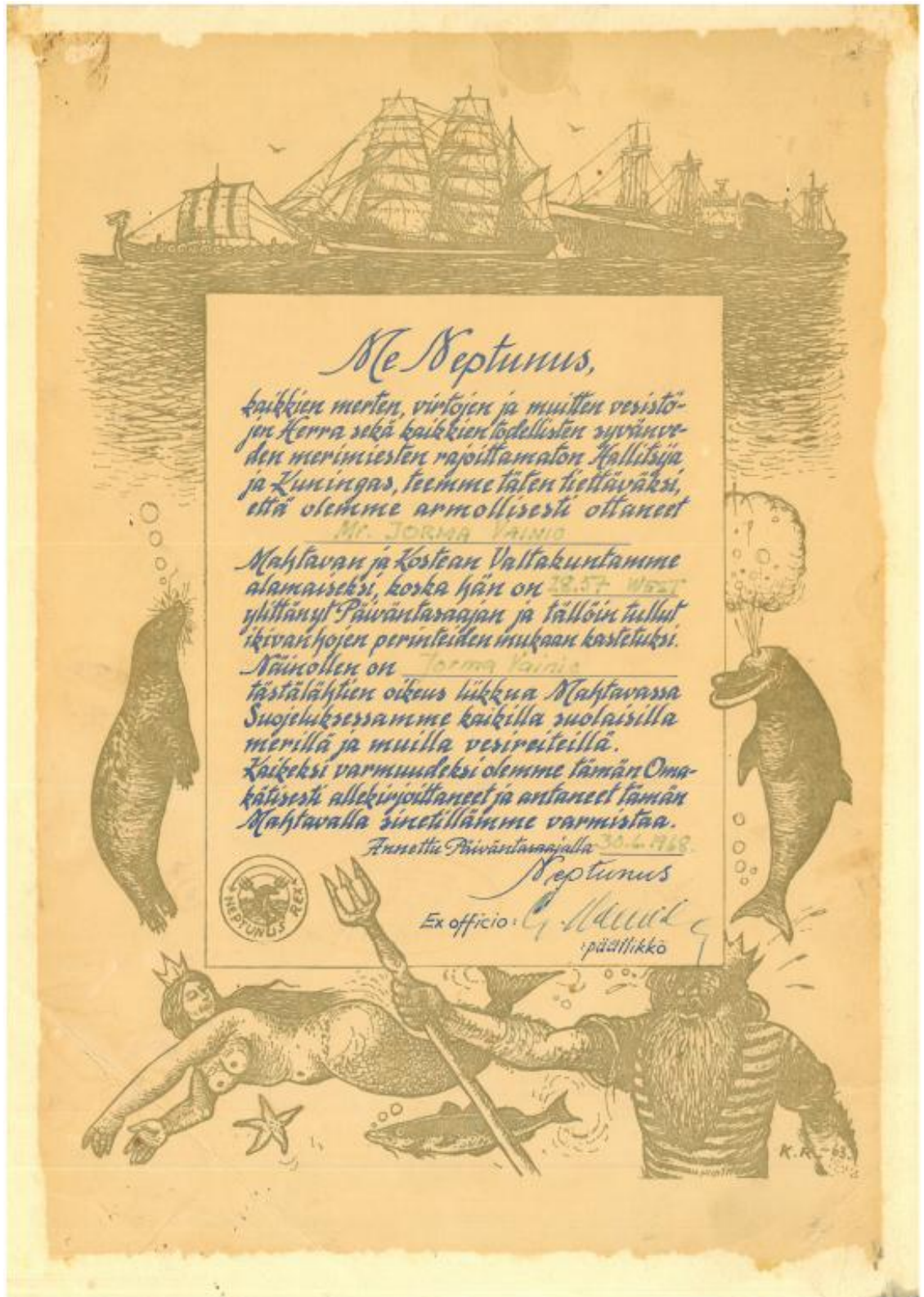
Kaste alkaa kokoamalla miehistö laivan kannelle, missä päällikkö määrittää aluksen paikan sekstantilla, ja todettuaan paikan olevan oikea hän myös ”näkee” päiväntasaajan muodostavan linjan meressä kiikarilla katsoen. Kun paikka on oikea, saapuu Neptunus henkilökuntansa kanssa laivan kannelle kastettavien ollessa kaulastaan toisiinsa kiinni sidottuina poliisien vartioidessa heitä. Seuraavaksi aluksen päällikköä esittävä

astuu Neptunuksen eteen puhutellen häntä Teidän Majesteettinaan pyytäen lupaa ylittää raja Neptunuksen valtakuntaan. Hänen tulee kertoa syntisten eli kastamattomien merimiesten lukumäärä ja esittää toivomus, että Neptunus ottaisi heidät täysivaltaisiksi alamaisiksi valtakuntaansa. Varsinaiset kastamenot alkavat Neptunuksen ja päällikön kahdenkeskisen keskustelun jälkeen.

Kuva 2. Ensikertalaista tervataan MT Enskerillä 1973. (Aho 2014).

Kastemenoissa kastettavat viedään Neptunuksen ja hänen henkilökuntansa eteen. Neptunus esittää kastettaville kysymyksiä ja piispa lukee heille listan heidän synneistään. Lääkäri voitelee mönjää ja maaleja sekä syöttää pillereitä kastettaville parantaen heidät. Tämän tehtyään lääkäri piirtää kastettavien rintaan ja selkään tervalla Etelän ristin ja parturi hieroo heidän hiuksensa vaseliinilla ja kasvonsa saippualla ajaen partavaahdot pois puumiekalla. Kun Neptunus ja koko hänen henkilökuntansa ovat suorittaneet rituaalinsa, heitetään jokainen kastettava vesialtaaseen, joka on varsinainen kaste. Kasteen jälkeen piispa julistaa heidät vapaiksi synneistään ja vastaanotetuiksi Neptunuksen valtakuntaan. (Järäinen 2006, 87-90).

Kuva 3. Todistus linjakasteesta. (Jorma Vainion arkisto, 2014).

4.3 Myyttien merkitys merenkulussa

Taikauskolla on ollut kautta historian suuri merkitys ihmisille ja sen avulla on pyritty selittämään monia luonnonilmiöitä, jotka nykyisin tunnetaan. Merimiehillä näitä uskomuksia ja tapoja on luultavasti enemmän kuin millään muilla ammatinharjoittajilla. Merimiesten useat uskomukset onnesta ja epäonnesta johtuvat heidän työnsä luonteesta, jossa ollaan kaukana kaikesta tutusta ja turvallisesta luonnonvoimien armoilla. Monet uskomukset ovat jäänteitä purjelaiva-aikakaudelta, jolloin sääolosuhteilla oli paljon enemmän merkitystä onnistuneen matkanteon kannalta kuin nykymerenkulussa. Monet merimiesten tavoista liittyvätkin suotuisien tuulien toivomukseen sekä myrskyn ja onnettomuuksien välttämiseen. Uskomuksen mukaan viheltäminen on tuulen matkimista ja viheltämällä laivalla voidaan nostattaa tuulia ollessa tyvenessä säässä, mutta normaalin sään aikaan se saattoi nostattaa myrskyn. Myös naisen, papin ja asianajajan läsnäolon uskottiin tuovan laivalle huonoa onnea. (Merellistä uskomusrinnettä).

5 KASTEET SUOMEN SOTALAIVASTOSSA

Suomen laivastossa on kautta aikojen ollut hyvin samankaltaisia miehistön kasteita kuin kauppalaivastossa ja osa aivan samanlaisia, kuten esimerkiksi päiväntasaajan linjakaste. Merivoimien alusten purjehduksien jäädessä Suomen Joutsenen ajoista lyhyemmiksi ovat kasteetkin muuttuneet. Tunnetuimpia laivaston kasteita lienee Hoburgin kaste ja Kullenin viinat.

5.1 Hoburgin kaste

Merivoimien purjehduksilla annetaan Itämeren kaste ensi kertaa Gotlannin vesialueilla seilaaville merimiehille. Kaste tunnetaan myös nimillä Hoburgin kaste ja Hoburgin Ukon pidot. Kasteseremoniat juhlitaan aluksen ohittaessa Gotlannin eteläkärjen. Hoburgin kasteen perinteet ovat hyvin samankaltaiset kuin linjakasteessa.

Hoburgin kasteessa Neptunuksen nuorempi veli Ukko Hoburg astuu laivaan seurueensa kanssa. Seurueeseen kuuluu samoja hahmoja kuin Neptunuksella eli mukana ovat muun muassa lääkäri, parturi ja henkivartijat. (Kurjen Sulka). Hoburgin kasteeseen kuuluvat myös linjakasteen tapaan lääkärintarkastus ja pahanmakuisen ”lääkkeen” nauttiminen sekä ”tervaaminen” eli vartalon voitelemine epämääräisellä voiteella.

Hoburgin kasteessa ”lääkkeen” lisäksi syötetään raakaa silakkaa kastettaville sekä kastetaan esimerkiksi uima-altaan virkaa tekevään pelastuslauttaan. (Konow, Sontag & Kinnari. Pojaman Posti 1/85).

Yhteneväisyyksiä päiväntasaajan linjakasteella ja Gotlannin eteläkärjen Itämeren kasteella on paljon. Molemmissa kasteissa kaste suoritetaan, koska meressä asuva jumalolento ei voi hyväksyä maanhajuisia merimiehiä vesialueillaan ja sen vuoksi meren kuningas joutuu astumaan laivaan seurueensa kanssa kastamaan mullanhajuiset pakanat. Laivalla suoritettavat kastemenot noudattavat pitkälti myös samaa kaavaa: molemmissa kasteissa kasteen jo saaneet merimiehet kuulustelevat kastettavia ja syöttävät ja juottavat heille pahanmakuisia ruokia ja juomia. Maanhajuisien kastettavien voitelu erilaisilla rasvoilla ja öljyillä on myös yhtäläinen piirre molemmissa kasteissa sekä voitelun jälkeinen pesu joko paloletkuilla tai uima-altaaseen kastaminen.

5.2 Kullenin viinat

Kullenin niemen kohdalla Tanskan salmissa oli myös tapana suorittaa kaste, jota kutsutaan nimellä Kulliviinat. Kasteessa ensikertalaiset joutuvat lupautumaan ostamaan vanhemmille merimiehille ”kulliviinat” seuraavassa satamassa. Jollei ensikertalainen lupautuisi ostamaan hyviä viinoja seuraavassa satamassa, peloteltiin häntä laivaan nousevalla Kollen äijällä, jonka ”smörjättäväksi ja raakattavaksi” merimies joutuisi. (Merimiestaito 516, 2000).

6 HAASTATTELUJEN TULOKSET

Opinnäytetyöni tutkimuksen suoritin haastattelemalla neljää merimiestä, jotka ovat saaneet linjakasteen suomalaisella kauppalaivalla, ja tutkimalla merimiesten kirjoituksia linjakasteesta. Haastattelin yhtä haastateltavaa lukuun ottamatta kaikki haastateltavat puhelimen välityksellä, koska lähes kaikki heistä olivat tutkimuksen teon aikana töissä laivalla. Puheluiden jälkeen litteroin haastattelut. Haastattelujen litteroinnissa auttoi puhelujen nauhoitus puhelimeen ladattavan sovelluksen avulla. Litteroinnin yhteydessä järjestin aineiston teemoittain, mikä helpotti aineiston jatkokäsittelyä. Litteroinnin jälkeen kävin aineiston läpi ja hain haastatteluista yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia. Haastatteluista sain seuraaviin kysymyksiin vastauksia:

- Linjakasteen kulku omassa kasteessa
- Mitä kaste merkitsi sinulle?
- Oliko kasteella merkitystä työyhteisölle?

6.1 Kasteen kulku eri vuosikymmenillä

Kaste järjestäminen yritettiin toisilla laivoilla pitää salassa viimeiseen asti, kun taas toisilla laivoilla kastetta ei aiottu edes järjestää ja kastettavien piti itse pyytää kastetta. Yksi haastateltavista kertoi kasteesta ennakkoivista Neptunuksen lähettämistä viesteistä, joita ilmaantui laivan seinille jo paria päivää ennen päiväntasaajan ylitystä. Kaikissa haastatteluissa tuli esille, että kaste alkoi kastettavien lukitsemisella suljettuun tilaan, esimerkiksi hyttiin tai kansivarastoon, ja kastettavia käytiin hakemassa yksitellen. Lukitsemisen hoiti poliiseiksi pukeutuneet miehistön jäsenet, jotka olivat osa Neptunuksen seuruetta. Lukitsemisella estettiin vielä vuoroaan odottavien kastettavien saamista tietoa kastemenoista ja varautumista tulevaan koitokseen. Yksi haastateltavista kertoo kasteesta, jossa myös kasteesta kieltäytyjät olisivat olleet lukittuna kasteen ajaksi hyttiin.

Vuosien 1968, 1972 ja 1981 kasteissa kastettavat haettiin yksitellen neuvoston eteen kuulusteltaviksi. Haastateltava, joka oli saanut kasteensa vuonna 1972, kertoi kasteen etenevän lääkärin tutkimuksella. Yksi kasteenjärjestäjistä oli pukeutunut lääkäriksi ja teki kastettaville tarkastuksen putkimiehen työkaluilla. Lääkärin tarkastuksen jälkeen oli vuorossa parturin käsittelyn vuoro. Parturi levitti kastettavaan partavaahtoa ja hän ikään kuin leikkasi hiukset ja parran suurilla puusaksilla. Myös Suomen Joutsenella vuonna 1936 järjestetty kaste eteni piispan kuulustelusta lääkärin tutkimukseen. Lääkäri määräsi kastettaville lääkettä, joka oli pahanmakuinen pilleri, joka työnnettiin väkisin kastettavan suuhun. Suomen Joutsenella ”lääkkeiden” syöntiä seurasi parturointi kuten edellä mainitussa vuoden 1972 kasteessa. Muiden haastateltavien kasteissa ei ollut lääkärin tarkastusta eikä parturin käsittelyä, mutta kaikissa kasteissa oleellisessa osassa oli tulisten tai pahanmakuisten ruokien ja juomien nauttiminen.

Kolmessa kasteessa kastettavat riisuttiin alastomaksi ja alastomana he joutuivat suorittamaan tehtäviä, kuten kastliinan heittoa, konttausta laivan kannella tai Neptunuksen vaimon varpaiden suutelua. Kaikkien haastateltavien kasteissa haastateltavat olivat

kiikarointeet suolavedellä täytetyillä pulloilla taivaalle ja taivaalta piti löytää etelän risti. Todellisuudessa pulloista valui vain suolavettä silmiin. Myös tervaus kuului kaikkien haastateltavien kastemenoihin. Tervauksen jälkeen kastettavat kastettiin joko paloletkulla tai pressusta tehdyssä uima-altaassa.

”Vaijerirasvalla rasvaus, rasvattiin munat ja muut. No sitte spuulattiin paloletkulla, no eihä se mihinkään se terva tai vaijerirasva lähteny. Eihä siinä, vaatteet päälle.”

”Siinä sitten tervattiin meidät ja sitten oli sellaset kiikarit vielä, ne oli niinku kahdesta kaljapullosta yhteen teipattu ja siellä oli vettä ja piti katella siinä sitte etelän ristiä.”

”Pidettiin ensimmäisellä reissulla oikein kunnon kastajaiset, elikkä jäteöljyjen ja näiden kanssa, niin siinä vaan kävi niin että öljyä levis ympäri käytäviä ja messityöillä oli hirvee homma siivota ne paikat sen jälkeen.”

Vuosina 1968, 1981 ja 2012 järjestetyt kasteet päättyivät grillijuhliin, joihin osallistui koko miehistö. Vuonna 1971 kasteen saanut haastateltava työskenteli radiosähköttäjänä ja joutui olemaan radiovahdissa yöaikaankin, joten hän ei itse ainakaan osallistunut juhliin, mutta sanoo olevan hyvin todennäköistä, että juhlat ovat jatkuneet myöhään yöhön.

Suomen Joutsenella vuonna 1936 järjestetty linjakaste alkoi juhlallisesti Neptunuksen henkikirjurin eli aktuaarin esittämällä runolla.

Neptunus tulee

Nyt vaviskaa te madot, toukat maan,

kun kohdata te saatte Neptunuksen

kun nähdä saatte merten hallituksen

min vertaa etsiä saa kerrassaan.

Te haisunäädät, tulleet ootte tänne

ja vimmoihinsa saaneet valtiaan.

Nyt uhrata te saatte elämänne,

hyväksi armollisen haltiaan.

Hän seurueineen tänne nyt on saanut

kastamaan teitä alamaisikseen.

Hän teille oikeuden ompi taannut

tueksi käydä valtakunnalleen.

Maan hajun, löyhkän pois hän teistä poistaa

ja saatte kelvollisiks' astumaan eteensä

valta-saleihin miss' loistaa vain kulta, jalokivet kuninkaan

Kumartukaatte nyt siis etehensä

ja valtikkansa alle vaipukaa,

vapautenne pankaa kätehensä

ja hänen käskyhinsä taipukaa.

Niin merten ihanuudet teille antaa ja satamien riemut, nautinnot

tää valtias min', valtaa ei vois kantaa

maan madonsyömät vallat, hallinnot.

Siis polvillenne, tullut on jo hetki.

Lääkkehet, ropit, tervat, saatte nyt-

Näin "Neptunuksen" jalo kasteretki

taas hänen valtaansa on lisännyt.

(Reiman, Suomen Joutsenen valtameripurjehdukset 1931-1936).

Kuva 4. Tervauksen jälkeinen pesu. (Äänimeri, 2014).

Kuva 5. Etelän ristin tähystämistä. (Äänimeri, 2014).

6.2 Kasteeseen osallistuvat hahmot

Eniten vaihtelevuutta linjakasteen traditioissa oli kasteisiin osallistuvissa hahmoissa. Kaikissa kasteissa oli mukana Neptunus, mutta hänen seurueensa koko ja kokoonpano vaihtelevat hieman laivasta riippuen. Kasteen järjestäjien lukumäärä ja työpanos kasteen järjestämiseen vaikuttavat tähän. Pienin Neptunuksen seurue käsitti vain kaksi apulaista, ja suurimmillaan seurueeseen kuului Neptunuksen lisäksi Etelänmeren prinsessa eli Neptunuksen vaimo, pappi tai piispa, parturi, lääkäri, profeetta ja kaksi poliisia. Kaksi haastateltavista ei tarkalleen muistanut mitä kaikkia hahmoja Neptunuksen seurueeseen kuului ja mitä he tekivät kastettaville. Kahden viimeisemmän kasteen saaneet muistivat paremmin ja heidän kasteissaan Neptunus ja hänen seurue järjestivät neuvoston joka kuulusteli kastettavia. Haastattelujen mukaan Neptunus ei muuten osallistunut kasterituaaleihin, hän vain katsoi ja valvoi tapahtumia. Neptunuksella oli aina peruukki päässä ja kädessään kolmikärkinen sauva. Piispan tai papin tehtävä oli selvittää kastettavien hengellinen tila omilla tutkimuksillaan ja oliko mieli valkoinen vai musta. Papilla oli kädessään raamattu ja päällään kaapu. Kun pappi tutki kastettavien hengellistä tilaa, niin lääkäri teki myös omat tutkimukset yleensä putkimiehen työkaluilla. Lääkärin tutkimusten jälkeen hän määräsi lääkkeitä nautittavaksi. Haastatteluiden kasteista kolmessa oli mukana myös parturi joka levitti kastettavien kasvoille partavaahtoa ja ikään kuin leikkasi parran suurilla puusaksilla. Kaikissa tutkittavissa kasteissa poliisit olivat pitämässä yleistä järjestystä yllä ja he myös lukitsivat kastettavat suljettuun tilaan ja hakivat heidät yksitellen kastettaviksi.

”Ja oiskos siihen alkuun, siinä oli näitä putkimiehen vehkeitä, millä viemäreitä avataan, oli olevinaan jotain lääkärinkuulustelua. Ja sitten muistelen, siinä oli isot puusaksat millä päätä kopsuteltiin, parturin virkaa.”

6.3 Kasteen merkitys merimiehelle

Jokainen kasteen saaneista haastateltavista oli selvästi ylpeä saamastaan kasteesta. Kaksi haastateltavista kertoi, että heillä on vieläkin kastetodistukset kehystettyinä seinällä. Kysyttäessä olisiko harmittanut jos kastetta ei olisi järjestetty vaikka menitte päiväntasaajan yli, kaikki vastasivat hetkeäkään miettimättä myöntävästi.

”No olis kyllä, kyllä jokainen olis koska se on sen verran vanha traditio kumminkin. Onhan se mukava niitä ylläpitääkin, et ei jätetä pois.”

Kasteella on siis merkitystä merenkulkijalle, ja näin on ollut jo vuosikymmenien ajan. Yksi haastateltavista kertoi kuulleensa ennen päiväntasaajan ylitystä, että kastetta ei järjestettäisi joten hän alkoi vaatia sen järjestämistä, niinpä kaste järjestettiin perinteisin kastemenoin.

”Ei ne meinannu mitään kastetta pitää siellä, mutta ku aikani urputin ni sitte ne sai sen järjestettyy.”

Kaste luo yhteenkuuluvuuden tunnetta työyhteisössä, kasteen saatuaan kuulutaan ikään kuin samaan porukkaan. Mutta kastetilaisuus vaikuttaa myös yhteishenkeen kun saadaan koko miehistö kokoontumaan yhteiseen juhlaan kesken arkisen aherruksen. Yhden haastateltavan mukaan heillä kasteseremonia kesti koko päivän ja seuraava päivä oli vielä vapaapäivä kaikilla paitsi vahtihenkilöstöllä. Haastatteluissa ilmeni, että tärkeintä linjakasteessa työyhteisön kannalta olikin juuri vapaamuotoinen yhdessä-olo. Talasmäki Pro gradussaan Nykyajan suomalainen merimiesyhteisö - antropologinen yhteisötutkimus rahtialus M/S Eiran merimiesyhteisöstä kirjoittaa myös juhlien tärkeydestä yhteisöllisyyden luojana merimiesyhteisössä. Juhlissa usein hierarkia löysentyy ja miehistö voi rentoutua olemalla yhdessä.

”Sillonhan alkoholin käyttö oli aika rajotettua, mut kippari oli sieltä sit antanu kasta-jaisia varten vähän viinaa ja vähän olutta.”

”No onhan se sellanen sosiaalinen tapahtuma, kerää porukan tietysti kokoon. Kyllähän se tietysti henkeekin rakentaa jonkun verran ku saa porukan yhteen.”

”Kippari tarjos tietysti kaljat ja viinit ja lonkerot. Grillailtiin koko yö ja pidettiin hauskaa ja juhlittiin sitä päiväntasaajan ylitystä muutenkin.”

”Hyvä yhteishenki muutenki ja jossain määrin vois sanoo et tuollanen yhdistää sitä porukkaa ku kasteen saa.”

Kirjassa Suomen Joutsenen valtameri purjehdukset 1931 - 1939 on otteita saksalaisen amiraali von Scheerin muistelmateoksesta ”Vom Segelschiff zum U-Boot” ja hänen kokemuksiin linjakasteesta vuodelta 1882 saksalaisella koululaivalla. Amiraali von Scheer muistelee linjakasteperinteen merkitystä laivayhteisön kannalta katsottuna ja

korostaa seremonian valmistelijoiden intoa, utteruutta ja kekseliäisyyttä saadakseen seremonian mahdollisimman juhlavaksi. (Suomen Joutsenen valtameri purjehdukset 1931-1939). Amiraali von Scheerin kirjoitukset osoittavat merimiesten yhteisen juhlan olevan merkityksellinen yhteishengen luomisessa laivalla.

6.4 Huumoria vai simputusta?

Kukaan haastatteluihin osallistuneista kastetuista ei pitänyt kastetta simputuksena. Kysyttäessä heiltä suhtautuvatko he kasteeseen huumorilla vai simputuksella, vastasivat kaikki suhtautuvansa huumorilla ja he epäilivät kenenkään kasteesta suuttuneen.

”Sen verran huumoria pitää olla mukana.”

Merenkulun luonne miehisenä ammattina ja työyhteisön koostuessa vielä tänä päivänäkin enimmäkseen miehistä, voi vaikuttaa myös kasteen kokemiseen tai ainakin omien tunteiden näyttämiseen. Yksi haastateltavista muistelee tapausta jossa laivan ylittäessä päiväntasaajaa osa miehistöstä ilmoitti päällikölle tekevänsä YK:lle ilmoituksen ihmisoikeus rikkomuksista mikäli kaste järjestettäisiin. Ilmoitus päällikölle peruutti kasteen sillä kerralla. Hän epäilee ilmoituksen johtuvan naisten suuresta osuudesta kyseisen laivan miehistöstä.

”Se mihin äsken viittasin se YK:n ihmisoikeusjulistuksen rikkomus homma, ni se ei nyt tietysti kohentanu varmaankaan yhteishenkee.”

6.5 Päiväntasaajan ylitys ilman kastetta

Kasteen perinteisiin ei ole merkittäviä muutoksia vuosikymmenten aikana syntynyt eikä kasteen suoritustavoissa ole suurta vaihtelevuutta, mutta monesti kaste on jätetty järjestämättä laivalla vaikka päiväntasaaja on ylitetty. Yksi haastattelupyynnöön vastannut kertoi menneensä päiväntasaajan yli 2010-luvulla, mutta kastetta ei järjestetty. Päiväntasaajan ylitystä oli vain juhlittu yhteisellä grillijuhlalla seuraavana päivänä. Yksi haastateltavista kertoi olleensa useammalla laivalla jotka seilasivat päiväntasaajan ylitse, mutta kasteita ei järjestetty. Kasteet olivat jääneet järjestämättä koska aikaisemmin linjan ylittäneet eivät olleet saaneet aikaiseksi järjestää tapahtumaa.

”Varmaan siks ku ei ollu järjestäjää. Onha niissä oma puuhasa aina. Nämä kaikki rekvisiitat, asusteet ja vehkeet. Se vaatii vähän semmosia tekijöitä.”

6.6 Linjakasteen muuttuminen

Haastattelujen perusteella voidaan todeta että linjakasteen perinteet eivät ole muuttuneet merkittävästi vuosikymmenien aikana suomalaisessa kauppalaivastossa. Haastateltavien saamat kasteet sijoittuivat vuosille 1968, 1972, 1981 ja 2012. Vaikka vuosikymmenet eivät ole muuttaneet kasteen kulkua, pieniä eroavaisuuksia löytyi laivojen väliltä muun muassa kasteeseen osallistuvien hahmojen määrässä. Haastattelujen lisäksi tutkin myös kirjoituksia linjakasteesta ja varhaisin niistä oli vuodelta 1936 Suomen Joutsenella järjestetty kaste. Vuosina 1936 ja 2012 järjestetyissä kasteissa oli paljon samoja rituaaleja keskenään. Kummassakin kasteessa Neptunus oli kuullut laivalla, että laivalla on maanhajuisia merimiehiä eikä hän sietänyt heitä, yhteinen piirre kasteissa oli myös Neptunuksen lähettämät viestit jo päiviä ennen kasteen antamista. Viestit olivat paperille kirjoitettuja sanomia, jotka ilmestyivät laivan seinille ja niissä kerrottiin tulevasta kasteesta. Kaikissa tutkittavissa kasteissa yhteinen ominaisuus oli myös pahanmakuisten ”lääkkeiden” syöttäminen ja juottaminen kastettaville.

Tervaus kuului myös kaikkiin tutkittaviin kasteisiin. Terva tarkoitti yleensä vaijerirasvasta ja muista voiteista tehtyä mönjää, jolla voideltiin kastettavat tai piirrettiin kastettaviin etelän risti. Monissa kasteissa oli tapana myös laittaa kastettavat tähystämään etelän ristiä ”kiikareiden” läpi. Kiikareina toimivat esimerkiksi kaljapullot jotka olivat täytetty suolavedellä tai yökiikarit jotka olivat teipattu mustalla teipillä ja joiden pohjaan oli piirretty etelän risti. Kastettavien kiikaroidessa heiltä kysyttiin mitä kiikarien läpi näkyy ja oikea vastaus tähän oli että etelän risti näkyy, vaikka todellisuudessa suolavesi valui silmiin, eikä mitään tähtikuvioita näkynyt.

Yhteinen tekijä kaikissa kasteissa oli kastettavien riisuminen alastomaksi kasteen ajaksi. Alastomana kastettavat joutuivat suoriutumaan erilaisista tehtävistä, esimerkiksi kastliinan heitto riittävän pitkälle, tai sitten he joutuivat vain konttaamaan laivan kannelle ja suutelemaan Neptunuksen vaimon likaisia varpaita. Alastomaksi riisuminen johtui myös tervauksesta, koska perinteen mukaan kastettavan munat tervataan.

Tärkeä osa linjakastetta läpi vuosikymmenien on ollut myös kasteen jälkeinen juhla. Suomen Joutsenella vuonna 1936 tämä tarkoitti linjakahveja, mutta jokainen haastatel-

tavista kertoi kasteen päättyvän koko miehistön yhteiseen grillijuhlaan. Juhlassa kastetuille annetaan todistus saadusta kasteesta, jolla kaste on myös tulevaisuudessa mahdollisuus välttää.

7 POHDINTA

Tavoitteena oli tutkia linjakasteperinteen muutoksia suomalaisessa kauppalaivastossa. Samalla oli tarkoitus kartoittaa merimiesperinteiden merkitystä merimiehille. Laadullinen tutkimus antoi mahdollisuuden tutustua kyselytutkimusmenetelmiin ja kehittyä haastattelijana.

Varhaisin tutkittavista kasteista on annettu vuonna 1936 ja viimeisin vuonna 2012, maailma ja sen mukana merenkulkuelinkeino on muuttunut tämän seitsemänkymmenen vuoden aikana todella paljon. Mutta tutkimukseni mukaan linjakaste on muuttunut melko vähän vuosikymmenien kuluessa suomalaisilla kauppalaivoilla. Muutoksia kasteen järjestelyissä kyllä oli, mutta ne olivat luonteeltaan hyvin pieniä ja kasteseremonian pääkohdat ovat pysyneet ennallaan. Muutokset johtuivatkin lähinnä kasteen järjestävän miehistön lukumäärästä eli kuinka paljon heillä oli henkilöitä käytettävissä eri hahmoihin. Sekä tietysti järjestäjien viitseliäisyydestä, koska kaste suoritetaan kesken pitkän työrupeaman ja vaatii ylimääräistä työtä sen järjestäjiltä. Miehistönjäsenten lukumäärät ovat pienentyneet useiden kymmenien miesten määrästä noin kahteenkymmeneen, ja monilla laivoilla pienemmiksi. Haastattelupyyntöön vastannut merimies, jolle kastetta ei järjestetty päiväntasaajan ylityksen yhteydessä, kertoi kyseisessä laivassa olleen sekamiehityksen. Heillä miehistöstä noin puolet oli suomalaisia ja puolet filippiiniläisiä. Sekamiehitys aluksella voi olla yksi syy tällaisten merenkulun perinteiden hiipumiseen, kun eri kansallisuuksilla on omat perinteensä, niitä ei tule niin kovasti vaalittua.

Tutkimus osoitti myös, että merenkulkijat arvostavat edelleen vanhoja merimiesperinteitä ja säilyttävät niitä ylpeänä ammatistaan. Merenkulkijalle tärkeää on aina kertoa, missä ollaan matkoilla käyty ja mitä siellä tehtiin. Päiväntasaajan linjakaste on hyvä tarina kertoa jälkeenpäin kotimaassa, koska tapahtumapaikka on kaukana kotoa ja etenkin nykypäivänä sen saavat kokea vain harvat suomalaiset merimiehet. Merenkulun perinteiden arvostus nuorien merenkulkijoiden piirissä on havaittavissa etenkin merimiestatuointien ottamisesta ja merimiesslangin käyttämisessä arkisessa kielenkäytössä myös vapaalla olleessa. Merimiestatuoinnit käsivarsissa ja merimiesslangin pu-

huminen maissa vapaa-ajalla saanee merimiehen tuntemaan kuuluvansa johonkin yhteisöön, tässä tapauksessa merimiesyhteisöön. Sama koskee päiväntasaajan kasteen saaneita. Kasteen saaneet ovat ylpeitä saamastaan kasteesta ja he tuntevat kuuluvansa harvalukuisten joukkoon.

Kauppalaivoilla on edelleen selkeä hierarkia miehistön ja päällystön suhteissa, vaikka sen merkitys on viimeisten vuosikymmenien aikana kaventunut merkittävästi. Hierarkia on luultavasti osaltaan antanut mahdollisuuden alempiarvoisten ja kokemattomien merimiesten julkiseen nöyryyttämiseen. Nöyryyttäminen, niin kauppalaivaston linjakasteessa kuin merivoimien Hoburgin kasteessa, on kaikissa tutkimukseeni liittyvissä kasteissa selkeästi mukana. Nöyryytys voi olla ihmisen riisuminen alastomaksi yhteisön edessä ja tälle pahanmakuisten ruokien ja juomien syöttämistä ja juottamista tai hänelle esitetyt kysymykset, joihin ei voi vastata oikein. Joissain tapauksissa nuoremman merimiehen halua tulla yhteisön hyväksymäksi käytetään hyväksi ostattamalla hänellä viinaa vanhemmille miehistön jäsenille.

Tutkimus on rajattu koskemaan ainoastaan linjakasteen perinnettä ja sen muuttumista, mutta yhdessä haastattelussa ja yhdessä haastattelupyynnössä tuli esille linjakasteen pois jääminen päiväntasaaja ylitettäessä. Linjakasteen jättäminen pois päiväntasaajaan ylityksen yhteydessä voi johtua monestakin syystä, mutta yksi syy lienee laivalla vallitseva yhteishenki, tai yhteishengen puute.

Mikä saa tämän ikivanhan merimiesperinteen pysymään samankaltaisena vuosikymmenestä toiseen? Perinteen, missä nöyryytetään alastomia työkavereita syöttämällä heille pahanmakuisia ruokia ja teettämällä heillä typeriä tehtäviä. Uskon, sen olevan merimiesten ylpeys omasta ammatistaan ja siihen liittyvistä vanhoista perinteistä, joita halutaan vaalia muuttamatta niitä. Kyseessä lienee eräänlainen merimiesromantiikka.

7.1 Arvio opinnäytetyön luotettavuudesta

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää linjakasteperinteet suomalaisilla kauppalaivoilla ja miten perinteet ovat muuttuneet vuosikymmenien kuluessa. Tavoitteena oli myös selvittää, mitä kaste merkitsee merimiehelle ja miten se vaikuttaa työyhteisöön. Näihin kysymyksiin saatiin vastauksia haastatteleamalla neljää suomalaista päiväntasaajan kasteen saanutta merimiestä ja tutustumalla merimiesten kirjoittamiin muistelmiin ja muistiinpanoihin. Haastatteluihin valikoitui merimiehiä, jotka edustivat

eri ikäpolvia ja he olivat saaneet kasteensa eri vuosikymmenillä. Opinnäytetyön luotettavuutta heikentää haastateltavien vähäinen määrä, mutta luotettavuutta lisännee haastateltavien saamien kasteiden sijoittuminen eri vuosikymmenille 60-luvulta 2010-luvulle. Jokainen haastateltava kertoi itse omista kokemuksistaan, mikä myös lisää työn luotettavuutta.

LÄHTEET

Aho M. 2014. Linjakaste. Mikko Ahon esitelmä linjakasteesta. Rauman merimuseo.

Fingerroos O., Haanpää R., Heimo A. & Peltonen U-M. 2006. Muistitietotutkimus metodologisia kysymyksiä. Helsinki. Suomalaisuuden kirjallisuuden seura.

Hirsjärvi S. & Hurme H. 2010. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki. Gaudeamus.

Hirsjärvi S., Remes P. & Sajavaara P. 2009. Tutki ja kirjoita, 15. Helsinki. Tammi.

Jeans P. 2004. Seafaring lore and legends. A miscellany of maritime myth, superstition, fable, and fact. The McGraw Hill Companies. USA.

Järäinen T. 2006 Viimeinen satama; Kap Hornin kiertäjien joutsenlaulu. Turun Sanomat.

Konow, Sontag & Kinnari. Pojaman Posti 1/85. Ukko Hoburgin pidot. Merisotakoulun kirjasto.

Kousa K. 2010. Perinne talteen. Lauritsalan kauppalan poikien historiikki- ja muistelmateoksen kokoaminen. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Saatavilla: <https://publications.theseus.fi/handle/10024/15516>. Viitattu: 20.11.2014.

Kurjen Sulka 7.8.1963. Kurjen Sulka KL Matti Kurjen laivalehden vuosikerrat 1963-1974. Merisotakoulun kirjasto.

Mattila T. Linjakaste seremoniat. Suomen Joutsenen valtameripurjehdukset 1931-1939. Merisotakoulun kirjasto.

Merellistä uskomusperinnettä. Vesillä – elämää ja historiaa. Suomen Tammi+. <http://www03.edu.fi/oppimateriaalit/vesi/>. Viitattu: 2.10.2014.

Merimiestaito. Merisotakoulu Merenkulun opettajaryhmä. 2000. Merisotakoulun oppikirja.

Reiman I. Neptunus tulee. Suomen Joutsenen valtameripurjehdukset 1931-1939. Merisotakoulun kirjasto.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/index.html>. Viitattu: 10.12.2014.

Talasmäki, H. 2006. Nykyajan suomalainen merimiesyhteisö – antropologinen yhteisötutkimus rahtialus M/S Eiran merimiesyhteisöstä. Pro Gradu. Jyväskylän yliopisto. Saatavilla: https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/8058/URN_NBN_fi_jyu-2006548.pdf?sequence=1. Viitattu: 20.11.2014.

Touri L. 2006. Laivaston perinteet – historiallinen tausta. Lyhennelmä Lauri Tourin esitelmästä Merisotakoulun seminaarissa 24.1.2006. Merisotakoulun kirjasto.

KUVALÄHTEET

Kuva 1: Aho M. 2014. Linjakaste. Mikko Ahon esitelmä linjakasteesta. Rauman merimuseo.

Kuva 2: Aho M. 2014. Linjakaste. Mikko Ahon esitelmä linjakasteesta. Rauman merimuseo.

Kuva 3: Jorma Vainion kastetodistus. Jorma Vainion arkisto. 2014.

Kuva 5: Merivesisuihku. Äänimeri. Saatavilla: http://www.aanimeri.fi/gallery2/main.php?g2_itemId=809. Viitattu 10.12.2014.

Kuva 4. Etelän ristin tähystämistä. Äänimeri. Saatavilla: http://www.aanimeri.fi/gallery2/main.php?g2_itemId=1442. Viitattu 10.12.2014.